

Руслана Лоцман – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри вокального виконавства факультету мистецтв імені Анатолія Авдієвського Українського державного університету імені Михайла Драгоманова, Київ, Україна.

Коло наукових інтересів: професійна підготовка виконавців та педагогів українського співу, теорія та практика культури українського співу.

 rusyalotsman@ukr.net

 <https://orcid.org/0000-0002-8500-1402>

УДК 784.032/.038(4)

<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2024-3-149-159>

МУЗЕЙ УКРАЇНСЬКОЇ ПІСНІ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ДЛЯ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА ПРИМНОЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ТРАДИЦІЙ

Анотація. У статті подано концепцію створення інноваційного культурно-освітнього простору для збереження та примноження національних традицій – «Музею української пісні». Підкреслено актуальність проблеми вивчення пісенної спадщини юним поколінням українців у час сучасної боротьби нашого народу за свободу та власну ідентичність. Запропоновано авторські технології, що забезпечуються функціонуванням музею української пісні – «пісенна екскурсія», «мапа українського співу», «пісенний щоденник», «оспівана книжка» та «пісенний календар», які сприятимуть формуванню духовної культури та патріотизму, співацьких умінь в здобувачів освіти.

Ключові слова: музей української пісні, культурно-освітній простір, національні традиції, інноваційні технології, здобувачі освіти, український спів.

Постановка проблеми. У вирішальний період боротьби нашого народу за власну ідентичність та свободу актуалізується проблема збереження та примноження національних традицій, стаючи важливою справою кожного українця та основним завданням освіти. Необхідною умовою процесу утвердження рідного слова, пісні, мистецької спадщини нашого народу є синергія освітньої та культурної галузі, їх взаємовплив на державну молодіжну політику. У час повномасштабної війни робота українських міністерств – освіти і науки, культури та інформаційної політики, молоді та спорту, а також оборони України має бути спрямована на спільну мету – забезпечення умов для духовного та фізичного, інтелектуального розвитку молодшого покоління українців, їх патріотичного виховання на основі народних традицій та звичаїв. Тільки єдина концепція переможного духу народу може дати нам ті результати, які задовольнять усіх по завершенню війни – це вільна та розвинена держава, в якій культура та освіта важливі на рівні з військовою, медичною, економічною галузями.

Конституція України, закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття), Національна доктрина розвитку освіти, Державна програма «Вчитель», Концепція «Нова українська школа», «Стратегія розвитку вищої освіти в Україні

на 2022–2032 роки» та інші важливі документи у своєму змісті свідчать про необхідність демократизації, гуманізації, модернізації та націоналізації освіти, що спрямована на всебічний розвиток особистості-патріота своєї держави. У цьому контексті актуалізується проблема створення Музею української пісні (далі – МУП) як інноваційного культурно-освітнього простору для збереження та примноження національних традицій, що мають бути успадковані сучасною молоддю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема використання української пісні у культурно-освітньому просторі висвітлена в працях видатних діячів минулого й сучасності, серед яких: М. Лисенко, М. Леонтович, Б. Яворський, Я. Степовий, С. Людкевич, В. Верховинець, К. Стеценко, А. Авдієвський, Г. Падалка, В. Андрущенко, О. Ростовський, В. Ковальська, М. Пилипчук, С. Садовенко та багато інших. На необхідності вдосконалення освітнього простору акцентують С. Максименко, М. Кисіль, О. Верещак, Т. Кравченко, І. Бех та ін. Зокрема, А. Цимбалару зазначає, що освітній простір впливає на процес формування особистості, «осмислення і пізнання індивідуумом освітніх об'єктів – подій, між якими прокладається траєкторія його розвитку і відповідно до соціальної та особистісної значущості бажаного результату» (Цимбалару, 2020, с.14). Особливості музейної педагогіки досліджували та схвалювали до впровадження Г. Фройденталь, С. Русова, М. Биковець, П. Сапунхін, Н. Мірза-Авакянц, Л. Гайда, О. Міхно, В. Гайдей, Н. Філіпчук, Т. Рудницька та інші. Так Н. Філіпчук переконує, що «активізація роботи з національно-патріотичного виховання особистості потребує не лише тісної взаємодії між державою та інститутами громадянського суспільства, але й інтегрованої діяльності освітніх, наукових, культурних закладів», наголошуючи на необхідності співпраці музейних та освітніх інституцій (Філіпчук, 2017, с. 115). Опис процесу створення Музею української пісні спостерігаємо в друкованих та інтернет-виданнях, інших ЗМІ, утім це питання не піднімалось у науковій площині через суспільно-політичні обставини попереднього десятиліття. Автор, маючи безпосереднє відношення до цієї важливої справи, здійснює першу спробу обґрунтування важливості Музею української пісні в просторі сучасного розвитку культури та освіти.

Мета статті – осмислення ролі Музею української пісні як середовища збереження та примноження національних традицій, опис авторських технологій («пісенна екскурсія», «мапа українського співу» та «пісенний календар», «пісенний щоденник», «оспівана книжка»), що спрямовані на удосконалення процесу музичного навчання та оновлення культурно-освітнього простору.

Основні методи дослідження. У процесі дослідження застосовано методи систематизації та опису, структуризації та аналізу інформації, архівації експедиційних фольклорних матеріалів, авторської розробки концепції Музею української пісні як культурно-освітнього простору для збереження та примноження національних традицій. Опрацьовано досвід установ, які займаються збереженням пам'яті про видатних співаків України, зокрема, музеїв: В. Івасюка в Чернівцях, Р. Кириченко на Полтавщині (садиба «Мамина вишня» в с. Землянки та світлиця в Полтавському НПУ імені В. Короленка), Н. Яремчука у Вижниці на Буковині, О. Петрусенко в Балаклії на Харківщині, А. Солов'яненка в с. Козин на Київщині, І. Козловського в с. Мар'янівка на Київщині, С. Крушельницької в с. Біла на Тернопільщині тощо. Концертно-просвітницька, науково-дослідницька і педагогічна діяльність автора статті сприяла створенню нових технологій навчання українського співу на основі зібраного архіву МУП та передбачала апробацію різних інноваційних методів щодо вивчення пісенної культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи «Стратегічний план діяльності МОН до 2027 року» ми звернули увагу на перспективи створення «музею математики», «центру олімпійського руху», наповнення «націєтворчого компонента змісту освіти» оновленим курсом з історії України, поглиблене вивчення англійської мови тощо. Водночас недостатньо висвітлюється проблема обізнаності здобувачів освіти з народнопісенним фольклором та низького рівня володіння ними українською мовою. Можна заклакати до євроінтеграції та інтернаціоналізації освітнього простору, але саме україноцентрична парадигма допоможе нам здобути «освіту переможців», на яку спрямована діяльність МОН згідно стратегії розвитку у ближчих роках. Відмітимо, що серед ключових напрямів модернізації сучасної освіти – трансформація освітнього простору, який має

бути «комфортним і доступним», сприятливим для розвитку та інновацій, а також може забезпечити «всім учасникам навчального процесу максимальні можливості для розвитку та самореалізації» (Стратегія МОН, 2024, с. 27). Переконані, що створення Музею української пісні (МУП) при закладах освіти компенсувало би відсутність дисциплін «співи», «музика», «народознавство», які на сьогодні замінені інтегрованим курсом «мистецтво» у новій українській школі.

Для чого потрібен МУП? Яка його роль у формуванні духовних цінностей молодих українців? Як МУП впливатиме на освітній простір та навчальний процес? На ці та інші питання знайдемо відповідь у контексті нашого дослідження. Для початку зазначимо, що музеї – це заклади, «призначені для вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, прилучення громадян до надбань національної і світової історико-культурної спадщини» (Закон України, 1995). Стає очевидним, що в Україні досі нема такої інституції, котра могла б забезпечити функціональність Музею української пісні, як нового культурно-освітнього простору. До прикладу, Інститут мистецтва, фольклористики та Етнографії імені М. Рильського НАН України займається науковим осмисленням процесу розвитку національної культури, але не практичним застосуванням її потенціалу в освіті. Освітня галузь рухається в напрямку інтеграції навчальних предметів, де на заняттях «мистецтво» для українських школярів пропонується до вивчення десятків пісень на весь навчальний рік, що є парадоксальним фактом у співвідношенні зі стотисячними зразками пісенного фольклору, які наша молодь має перейняти сьогодні від старшого покоління. Постає пріоритетним завдання збереження національної культури в широкому культурно-освітньому просторі.

Як відомо, сучасне музейне шкільництво представлене в кількості близько 4 тисяч музеїв при закладах освіти України та спрямоване на популяризацію пам'яток культури, краєзнавчі експедиції, вшанування видатних земляків та знаменних дат історії. Варто зазначити, що шкільні музеї розвиваються в різних напрямках – краєзнавчі, етнографічні, меморіальні, історії педагогіки тощо, а «практика музейних уроків сприяє інтеграції знань учнів із різних галузей допомагає поєднати навчальну і позакласну діяльність учасників освітнього процесу» (Філіпчук, Железняк, 2024, с. 125). Безумовно, культурно-освітній простір України має бути середовищем для духовного зростання молоді, забезпечуючи функціонування національної пісенної спадщини як важливого засобу виховання та музичного навчання. На цій основі пропонуємо концепцію МУП як середовища збереження та примноження традицій українського співу в закладах освіти України. Ми вбачаємо використання напрацювань МУП у роботі шкільних музеїв, так і під час занять з предметів гуманітарного циклу, де педагоги можуть доповнювати конспекти інформацією про МУП та демонструвати додаткові відеоматеріали, пов'язані з видатними іменами в історії національної культури.

Історія народження МУП. Робота над створенням Музею Української Пісні (МУП) розпочалась у 2018 році з ініціативи Громадської організації «Центр української пісні «Народна філармонія», керівником якої є автор статті. Цю ідею підтримали митці, журналісти, науковці-фольклористи, керівники аматорських та професійних творчих колективів. Зокрема, 1 червня 2018 року в Українському Домі в Києві відбулась прес-конференція за участю народних артистів України Н. Матвієнко та В. Ковальської, заслужених артистів України та діячів мистецтва Т. Школьної, Г. Гаценко, С. Садовенко, директора ДП «Український Дім» Ю. Стельмашука, кінорежисера Д. Глухенького та інших активних громадян (Прес-конференція, 2018). У Концепції створення Музею Української Пісні було озвучено основні завдання нової інституції, перспективний план та звернення до державних структур з проханням підтримки надання постійної локації для експозицій. Лист до Міністра культури та інформаційної політики України Є. Нищука підписали близько 50 видатних особистостей України, серед яких: Д. Антонюк, С. Проскурна, П. Гончар, Р. Недашківська, П. Андруїчук, З. Корінець, А. Литвин, М. Пікульський, С. Мирвода, Л. Трофименко, Г. Забашта, С. Садовенко, Н. Матвієнко, В. Ковальська, М. Миколайчук та багато інших.

Перший запис у книзі відгуків новоствореного музею датований 14 червня 2018 року, коли на Буковині стартувала мандрівна експедиція-виставка з жовтою валізою пісень. У переддень

народження видатного українського кіномитця І. Миколайчука у Вишницькому районному будинку культури під час щорічного «Миколайчук-Фесту» ми презентували ідею створення МУП та закликали суспільство приєднуватися до наповнення його архівами. До музейної валізи додавалися унікальні збірки пісень, що містили пісенну спадщину карпатського краю. За участю тріо «Золоті ключі» ми проїхали з концертно-презентаційною програмою по Буковині та повернулися до столиці з цікавими знахідками: від музею Н. Яремчука та В. Івасюка для нашого музею подаровано книги про творчість митців, а від місцевих діячів культури передано збірки буковинського фольклору. Далі мандрівна експедиція відбулась на Івано-Франківщині, Чернігівщині, Сумщині, Черкащині та в Києві. Ми відвідали Комарівку – село в Корсунь-Шевченківському краю, де колись при загальноосвітній школі було відкрито світлицю української пісні. Гортаючи рукописні альбоми про традиції та обряди села ми знайшли польові зошити сільського вчителя С. Двірняка, який впродовж тривалої педагогічно-пошукової діяльності записував народні пісні та передав нам касету аудіозаписів. Нині школа не функціонує у зв'язку з відсутністю дітей у Комарівці, село вимирає, але світлиця чекає на увагу з боку держави.

Перша експозиція Музею української пісні відкрилась у серпні 2018 р. у столичному Українському Домі. На відкритті були присутні видатні культурні діячі та творчі колективи з різних куточків України, які представляли народне мистецтво в рамках форуму, присвяченого Дню Незалежності України (Фалько, 2018). Завдяки підтримці Українського радіо про створення МУП почули в усіх куточках нашої держави і люди почали надсилати нам свої архіви фольклору. Зворушив лист від жительки Луганщини, яка вислала спадок від свого батька, який усе життя збирав збірки українських пісень і любив співати. Після його смерті дочка вирішила передати це в МУП, усвідомлюючи небезпеку перебування архівів у зоні бойових дій та потребу подальшого збереження й використання зібраних матеріалів в культурно-освітньому просторі.

Результати перших експозицій МУП свідчать про перспективу формування нового культурно-освітнього середовища для збереження та примноження національних традицій. Зокрема, зібрано вагомий архів для постійної експозиції Музею української пісні: близько 200 збірок українських пісень, 114 аудіодисків, 67 платівок та касет, відеодисків з записами українських пісень у виконанні видатних співаків та колективів. Наступним етапом на шляху до створення МУП стало оцифрування архіву навчальних посібників, книг, збірок пісень, аудіотеки та іншого, що було зібрано під час експедицій Україною. Втім, на лист-прохання про створення МУП Міністерство культури та інформаційної політики направило нас до Українського культурного фонду, який займається підтримкою короткочасних мистецьких проєктів. Після написання гранту і реалізації проєкту «Музей живої пісні» за жовтень–листопад того ж року було зібрано нову експозицію з цікавих експонатів, які були пов'язані з історичними культурними подіями та творчістю окремих представників україноспіву. Так, проєктом створено 12 відеороликів про пісенні традиції Рівненського Полісся і Слобожанщини, Полтавщини, Черкащини, Житомирщини та Київщини (Музей живої пісні, 2018). Однак, після трьох успішних експозицій МУП на підставі рішення Державного управління справами ми були змушені вивезти всі архіви з приміщення Українського Дому через неможливість отримання дозволу на безкоштовну оренду зали для постійної експозиції. Далі були звернення до мерії міста Києва, керівників ЗВО України, але, нажаль, карантин та війна додали цій проблемі ще більшої невизначеності у реалізації задуманої ідеї.

Концепція Музею української пісні полягає в тому, щоб заради майбутнього зберегти минуле і сучасне української пісенної культури. Це наша данина пісні, яка від покоління до покоління живе і формує наш світогляд, ідентифікує нас з власним народом. В усьому світі знають про багатство і цінність української пісенної культури. Наша пісня вже не раз приносила нам перемоги на міжнародних пісенних конкурсах, але досі в Україні нема єдиного архіву українських пісень. Створення музею української пісні, яка в різні часи становлення нашої держави була стержнем національної ідеї і основним засобом морального виховання молоді, передбачає виконання наступних завдань:

- пошук та збереження унікального медіа-, фото-, бібліотечного фонду української пісні;

- наближення сучасного слухача до власної пісенної спадщини та відродження традицій побутового виконання українських пісень через організацію майстер-класів та вечорів у музеї (наприклад, вечори-присвяти Р. Кириченко, Н. Яремчуку, К. Цісик, Д. Гнатюку, С. Крушельницькій та ін.);
- організація різних експозицій МУП (нотний архів українських пісень від збірок фольклору до авторських класичних, естрадних творів, від найперших видань до сучасних; аудіо-архів фонотеки записів українських пісень у виконанні автентичних носіїв, професійних артистів, художніх колективів, дітей та дорослих – від перших платівок, касет, CD-дисків до масштабного флеш-носієвого архіву кращих гуртів, солістів та хорів України; відеоархів концертів українських шлягерів – від В. Івасюка до сучасних відеокліпів на українські пісні; фотоархів портретів співаків, афіші, книги-спогади артистів тощо; колекції світочів української пісні (костюми та особисті речі митців);
- об'єднання творчих особистостей та представників різних поколінь – від дошкільнят до молоді та відомих митців, де кожен може долучитись до створення нової історії української пісні.

Ідея МУП полягає в ознайомленні відвідувачів з історичними періодами розвитку і життя української пісні з аудіовідтворенням у різних локаціях МУП співочих голосів конкретної доби: від стародавнього фольклору до християнської пісенної культури, від сольних виконавців минулих століть до великих аматорських та професійних колективів всієї України і нашої діаспори за кордоном. Унікальність проєкту в тому, що МУП поповнюється експонатами з автографами земляків та родичів світочів української пісні та сучасних виконавців, які можуть зробити особистий внесок у створення фонду музею.

Перспектива розвитку МУП та взаємодія з іншими культурно-освітніми закладами. На основі матеріалів Музею української пісні впродовж 2018–2024 рр. проведено цикл просвітницьких заходів по закладах освіти й культури України та центрів українських громад світу (Торонто, Барселона, Варшава, Лондон, Париж, Зінген, Рим, Орс, Градіште, Генуя, Аман тощо). Ми вивчали досвід інших народів щодо збереження їх пісенної спадщини, провівши цикл мандрівних експозицій МУП в Українській школі «Мрія» м. Барселона в Іспанії, в Інституті святого Володимира м. Торонто в Канаді та інших країнах світу. Нас вразили поляки, які в Ополо створили не тільки суперсучасний «Музей польської пісні», а й науковий інститут з вивчення проблем розвитку польської пісні і новий амфітеатр, де щороку відбувається ряд міжнародних фестивалів. Коротка екскурсія цією установою зафіксована у відеоролику «Всесвіт україноспіву: Польща», що доступний на каналі You-Tube, та змушує нас всіх задуматися над власною гідністю: маємо не лише пишатися українською піснею та сприяти її збереженню, а й підтримувати на найвищому державному рівні.

Колекція МУП має унікальні речі з особистих архівів видатних співаків України: сценічне намисто Р. Кириченко, виготовлене для неї студентами Гадяцького коледжу культури і мистецтва імені І. П. Котляревського; вишита сорочка М. Миколайчук; сувенірна футболка з фото та автографами тріо «Золоті ключі» в день 50-річчя колективу; книга пісень Н. Матвієнко з автографом співачки, збірка фольклорного репертуару тріо «Золоті ключі» з автографом В. Ковальської; збірки пісень Д. Луценка, О. Білаша, І. Кириліної – передані для музею в дарунок від родичів ушавлених поетів-піснярів і композиторів; брошури та афіші артистів і колективів, підписані для МУП; зошит відгуків гостей перших експозицій та мандрівних експедицій Україною.

У грудні 2022 року нами було отримано флеш-накопичувач з наспівами народних пісень Житомирщини від дослідника трипільської культури та історії української словесності С. Губерначука. 85-річний носій україноспіву, небайдужий до збереження народної культури, записав касету пісень, які раніше перейняв від своєї матері та вивчив ще в ранньому дитинстві. Ці матеріали після оцифрування та копіювання в архів «Музею української пісні» будуть зберігатися також у лабораторії Інституту музичної фольклористики та етнографії імені М. Рильського НАН України. Саме ця інституція займається збиранням фондових записів українського фольклору та їх подальшою розшифровкою, оцифруванням і виданням. Нещодавно наш архів збагатився ще од-

нією книгою – новим перевиданням тисячі пісень Я. Зуїхи, що їх записав сто літ тому Г. Танцюра. Упорядник цієї збірки, а також ініціатор опублікування багатьох інших пісенників та зразків усної народної творчості, фольклорист та вчений М. Дмитренко при телефонній розмові з автором цієї статті поділився власними роздумами про майбутнє української пісні та передав нову монографію «Українська фольклористика початку ХХІ століття», яка доповнить наукову бібліотеку МУП. На сьогоднішній день робота по культуризації пісенної спадщини є вкрай важливою, оскільки спостерігається процес вмирання побутової традиції співу, а також «денаціоналізації змісту освіти», «виведення за межі шкільної програми уроків народознавства», «вилучення з навчального процесу фольклористичних дисциплін на всіх освітніх рівнях» (Дмитренко, 2024, с. 21).

Нині важливим завданням ГО «Народна філармонія» є пошук способів практичного впровадження накопичених архівів МУП у педагогічний процес. Функціонування МУП передбачає створення нового культурно-освітнього простору, що покликане забезпечувати духовні потреби українців на шляху до утвердження національної самоідентифікації, повернення до власних традицій та звичаїв, коренів національної музичної культури. Частина матеріалів МУП вже використовується в методичці музичного навчання у вигляді пісенних збірок: «Диво UA – Дитяча філармонія. Збірка українських дитячих пісень з аудіододатком», «Збірка вибраних творів Ірини Кириліної», «Живі мелодії села», «Таємниці україноспіву» та ін. (Лоцман, 2020а).

Третій рік поспіль ГО «Народна філармонія» реалізує дуже важливий проект у співпраці з Канадсько-Українською Фундацією – «Збережи мову і культуру своєї бабусі». Ця програма спрямована на вивчення та відтворення мовно-пісенних діалектів різних регіонів України молодими носіями – учнями шкіл та студентами ЗВО, а також їх взаємодії-контакту з первинними носіями автентичної традиції – старожилами, які залишаються в нашому просторі єдиними інформантами. Детальніше про цей проект можна дізнатися на сайті, що наповнений якісними відеороликами юних носіїв культури україноспіву та говірок (Збережи мову і культуру своєї бабусі, 2024).

У зв'язку з воєнним станом у країні з 2022 року освітній процес переведено в змішаний формат, зростає роль дистанційного навчання, упровадження інноваційних проектів та нових методик і технологій. Інноваційність культурно-освітнього простору полягає у використанні широкого спектру авторських відеоматеріалів, та розробок, як: «пісенний щоденник», «пісенний календар», «онлайн-школа», «мобільний додаток з україноспіву», «всесвіт україноспіву», «пісенний кошик» та інші.

Узагальнення змісту та завдання, значення зібраних матеріалів МУП у процесі становлення творчих особистостей студентів та школярів відображені у медіа-контенті, який може бути використаний в освітньому просторі, а саме: 20-хвилинний документальний фільм «Переможемо з піснею!», знятий по селах Черкащини в 2017р., «Живі мелодії села» – 40-хвилинний фільм про українську традиційну культуру сучасності, відеоролики з циклу культурно-мистецького проекту «Музей живої пісні»; 10 відеороликів проекту «Таємниці україноспіву»; фільм-мюзикл «Пісенна світлиця», 2020р.; відеоролики проекту «Збережи мову і культуру своєї бабусі», 2022–2024рр., викладені на однойменному сайті.

Проблема систематизації архівів культури україноспіву минулого століття лягає на плечі ініціативних сподвижників – науковців та мистецтвознавців, педагогів та музейних працівників. На сьогоднішній момент триває робота над створенням віртуального музею української пісні, який дасть змогу ознайомитися з експозицією зібраних матеріалів. Вивчаючи досвід попередніх років ми передбачаємо створення архіву корисних посилань, за якими кожен зможе перейти на споріднені за тематикою інтернет-ресурси з історії та практики україноспіву. До прикладу, онлайн-архів українського пісенного фольклору «Поліфонія», на якому оприлюднено 1809 пісень на сайті, записаних угорським етнографом М. Ботом в експедиціях по українських селах. Інформаційний сайт «Баба Єлька. Експедиція на піч» інформує про історію україноспіву Кропивничини, зокрема в доступі є відео 76 експедицій проекту та понад 300 пісень, занотовані щоденники – статті про виданих співачок. Вебсайт «Народні пісні України», розроблений за ініціативи фольклористки М. Марчик презентує унікальні архіви для вільного доступу широкій аудиторії,

що є корисним методичним забезпеченням процесу фахової підготовки фольклористів, співаків, учителів та керівників творчих колективів. Архів Григорія Аркушина знайомить з діалектичним розмаїттями української мови та пісні та допоможе тим, хто навчається народно-автентичному українському співу та цікавиться народознавством. «Bandura Space» – проєкт О. Буги, присвячений об'єднанню бандуристів усього світу, що має онлайн-бібліотеку бандуриста. Сайт «Українська естрада» та однойменні канали на платформі You-Tube, створені колекціонером І. Калініченком, який присвятив своє життя архівуванню естрадної пісні в інтернет-просторі.

Інноваційність культурно-освітнього простору МУП. Створюючи МУП у Києві ми орієнтувалися на учнівсько-студентську аудиторію, для якої розробили авторські «пісенні екскурсії», концерти-лекції, що мотивують до вивчення національної пісенної спадщини. Нижче наведемо кілька прикладів цікавих практик для вивчення учнями та студентами культури українського співу, а саме: «пісенна екскурсія», «мапа українського співу», «пісенний календар», «пісенна світлиця», «пісенний щоденник».

«Пісенна екскурсія» – цикл відеороликів, які відзняті в різних локаціях по Україні та розповідають про історію пісень певної місцевості. До прикладу, пісенна екскурсія музеєм Тараса Шевченка в с. Шевченкове на Черкащині дозволяє побачити особисті речі видатного поета та почути пісні, які він любив на знав. Пісенна онлайн-екскурсія музеєм художника Михайла Біласа в Трускавці супроводжується творами, які тематично співзвучні з художніми роботами, що виставлені в галереї. Ідею такого заняття можна використати в освітньому процесі, даючи завдання учням підготувати матеріал за відповідною темою, наприклад: «Улюблені пісні моєї родини» (це може бути розповідь та спів когось з родичів, демонстрація фотографій роду, відеозйомка природи чи місць дитинства своїх батьків); «Пісня в житті виданих українців» (пропонується невеличке дослідження про відомих письменників, філософів, педагогів, митців, воїнів, які в житті любили співати і знали багато українських пісень: І. Франко, О. Довженко, І. Миколайчук, П. Куліш, Л. Українка, Г. Сковорода, В. Сліпак та інші; ці історії можна поєднати з уроками літератури та мови, образотворчого мистецтва, створюючи відеоролики для взаємообміну цікавою інформацією між однолітками). У нагоді можуть стати матеріали проєкту «Збережи мову і культуру своєї бабусі», де учні шкіл та студенти ЗВО самостійно створюють відеоролики на актуальні теми збереження мовно-пісенного діалекту свого краю.

«Оспівана книжка» – проєкт, що підіймає проблему заархівованих збірок пісень, які лежать на полицях бібліотек і не використовуються в практиці. Розповідь про цікаві факти з історії українського співу, презентація видання широкій аудиторії традиційно завершується виконанням однієї з пісень, що подана в книзі. Педагог може використати цю модель з метою стимулювання здобувачів освіти до наукового пошуку та практичного застосування національної пісенної спадщини. Для студентів такий проєкт буде корисним у формуванні індивідуального репертуару, а для школярів створить сприятливу атмосферу для колективного вивчення нових пісень, обраних класом. На каналі You-Tube є кілька випусків для орієнтування та створення власних відеороликів за темою оспівування книжки (Оспівана книжка, 2024).

«Пісенний щоденник» – інтернет-влог, що може бути наслідований як школярами, так і студентами. Його мета полягає в поверненні до традицій українського співу та дотримання правила «співай щодня» – для фізичного та морального здоров'я, створення доброї атмосфери та підтримки української нації в час війни (Лоцман, 2020, с. 85).

«Мапа українського співу» – гра, яка допомагає мандрувати з піснею в різні її куточки. На заняттях з мистецтва може бути у вигляді спеціально підготовлених конспектів по тому чи іншому регіону України з демонстрацією на екрані традиційного вбрання, портретів видатних співаків, місцевих музеїв. Допоміжним матеріалом стануть відеоролики циклу «Музей живої пісні», які знайомлять з особливостями українського співу 6 областей України, а також відеоролик «Таємниці українського співу: пісенна мандрівка Україною», доступна в інтернет-просторі для перегляду (Лоцман, 2020b).

«Пісенна світлиця» – приклад створення українознавчого простору вдома, що може бути змодельованим в освітньому закладі. Переглянувши 4 серії документального фільму-мюзиклу

в інтернеті, кожен українець може надихнутися і відкрити свою пісенну світлицю. Подібно до того, як був започаткований проєкт «Світлиця україноспіву» в столичній школі НВК Монтесорі або відкрита за участі автора статті «Пісенна світлиця» при Українській суботній школі УГКЦ святої Софії в Римі (Італія).

«Пісенний календар» – гра, що передбачає вивчення традицій україноспіву, оспівування оточуючого світу та часового простору відповідно до календарного року. Окрім народних пісень та сучасних творів, календар знайомить з творчістю видатних особистостей, які виконували, творили і сьогодні несуть українську пісню. Гортаючи настінний календар під час кожного заняття педагог подає цікаву інформацію про життя та творчість видатних співаків України. Ми згадуємо О. Петрусенко в лютому, В. Івасюка в березні, К. Цісик та М. Миколайчук у квітні, Н. Матвієнко та Р. Кириченко у жовтні. Ведення та обговорення подій і дат, пов’язаних з історією та сучасністю української пісні, дозволяє розширити кругозір учням та студентам.

Враховуючи надзвичайний виховний та арт-терапевтичний потенціал української пісні в процесі патріотичного виховання молоді ми вбачаємо перспективу функціонування МУП в освітньому просторі України, що передбачає застосування архівних та інноваційних матеріалів у педагогічній практиці. На основі концепції МУП розроблено інформаційний сайт «Україноспів онлайн», який зможе представити аудиторії електронні версії книг, нотних збірок, посібників тощо (бібліотека музею), аудіо- та відеоматеріали (медіатека музею), фотоальбом музею (з зібраними матеріальними цінностями та проведеними заходами), корисні посилання на архіви пісенної спадщини України, а також цікаві розробки для вивчення українських пісень самостійно. Окрім того, на сайті можна буде звантажити мобільний додаток «Україноспів онлайн», який допоможе самостійно вивчити першу сотню українських пісень.

Ці та інші форми вивчення української пісні сприятимуть духовному росту молодого покоління носіїв україноспіву, наповнюючи культурно-освітній процес змістом та національною ідеєю. Створення МУП – наше спільне завдання, результатом якого має стати щаслива співоча нація у вільній Україні.

Висновки дослідження та перспективи подальших розвідок.

Основою формування сильної держави є збереження та примноження національних традицій та їх успадкування майбутніми поколіннями, що дає поштовх до оновлення культурно-освітнього простору та модернізації навчання у вирішальний час боротьби нашого народу за власну незалежність та ідентичність. Створення Музею української пісні (МУП), що стартувало 2018 р. в Києві, презентація перших трьох експозицій, реалізація культурно-мистецького проєкту «Музей живої пісні» та суспільний резонанс на проблему збереження пісенної спадщини України сприяли зібранню унікального нотного та медіа архіву, а також створенню циклу відеороликів про пісенні традиції різних областей України.

Концепція МУП полягає у пошануванні видатних носіїв та записувачів народнопісенної культури, творців пісень – поетів та композиторів, учителів та майстрів сцени, які зробили значний внесок у розвиток україноспіву. Діяльність МУП як культурно-освітнього простору спрямована на: пошук та збереження унікального фонду української пісні; наближення сучасного слухача до власної пісенної спадщини та відродження традицій україноспіву; об’єднання творчих особистостей та представників різних поколінь – від дошкільнят до молоді та відомих митців; організацію різних експозицій МУП. Перспектива формування нового культурно-освітнього середовища для збереження та примноження національних традицій полягає у використанні потенціалу української пісні та результатів МУП у педагогічній практиці, взаємодії МУП з іншими культурно-освітніми закладами, розробці методичних збірок, реалізації важливих проєктів, спрямованих на вивчення культури україноспіву та національних традицій, а також використанні зібраних архівів в інноваційній педагогіці. На основі матеріалів МУП видано методичні посібники та збірки «Диво UA. Дитяча філармонія», «Збірка вибраних творів Ірини Кириліної», «Живі мелодії села», підготовлено відеоролики проєктів «Таємниці україноспіву», «Збережи мову і культуру своєї бабусі».

Застосування виховного потенціалу української пісенної культури в освітньому середовищі передбачає пошук інноваційних практик, авторських технологій з вивчення традицій україноспіву таких, як: «пісенні екскурсії», «мапа україноспіву», «пісенний календар», «пісенна світлиця», «оспівана книжка», «пісенний щоденник» та «всесвіт україноспіву».

Перспективою подальших досліджень є вдосконалення методичного забезпечення процесу мистецької освіти на матеріалах фондів МУП, а саме: пошук нових форм, засобів та методів дистанційного, змішаного та офлайн- навчання; розробка мобільних додатків, онлайн-бібліотеки та сайту МУП; реалізація низки мистецько-освітніх проєктів; оновленням навчальних програм та націоналізація освітнього процесу з поглибленим вивченням українознавчих предметів. І найважливіше, щоб українська пісня не стала музейним експонатом, а жила в устах нашої молоді, бо тоді це стане символом нашої цілковитої перемоги.

Використані джерела

- Дмитренко, М. (2024). *Українська фольклористика початку XXI ст.: тенденції розвитку, персоналії*. Житомир: Рута.
- Єфімова, В. (2021). Шкільні музеї і музейна педагогіка в Україні в першій половині XX століття: персоналії. *Педагогічний музей України НАПНУ*. <http://pmu.in.ua/virtual-exhibitions/school-museums/>
- Закон України «Про музеї та музейну справу» (1995). *Відомості Верховної Ради України*, 25.
- Збережи мову і культуру своєї бабусі. (2023). Електронний ресурс. www.savelanguageandculture.org
- Локшина, О. (2023). Стратегія європейського співробітництва у галузі освіти і навчання у 2021–2030 рр. як євроінтеграційний орієнтир для української освіти. *Український педагогічний журнал*, 4, 5–17. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-5-17>
- Лощман, Р. (2020а). *Живі мелодії села. Збірка народних пісень Черкащини з методичними рекомендаціями, ілюстраціями та відододатком*. Київ: Рема-Принт.
- Лощман, Р. (2020b). *Живі мелодії села – фільм-експедиція Черкащиною*. Електронний ресурс. <https://youtube.com/playlist?list=PL8VMaVeaA6vWr1RWKUD6y0Igr7TWcgFo3p&si=b14IXLOzhfA3yTnb>
- Лощман, Р. (2020c). *Таємниці Україноспіву*. Кам'янець-Подільський: ФОП Буйницький О. А.
- Лощман, Р. (2023а). *Музей живої пісні: відеоролики про сучасний розвиток пісенної культури різних регіонів України*. Електронний ресурс. https://youtube.com/playlist?list=PL8VMaVeaA6vVz4v7nznQNC Нс_McvPhYZb&si=o2F6vIze5ObXnMWd
- Лощман, Р. (2023b). *Оспівана книжка*. Електронний ресурс. <https://www.youtube.com/watch?v=hqXxNsWpang&t=8s>
- Лощман, Р. (2023c). *Пісенна мандрівка Україною*. Електронний ресурс. <https://www.youtube.com/watch?v=PRM0dg1zwKo&list=PL8VMaVeaA6vUcUTvHfS81jFXUGkSt3YM1&index=7>
- Музей української пісні. (2024). Електронний ресурс. <https://www.facebook.com/groups/UAsongMUS/>
- Освіта переможців. (2024). *Стратегічний план діяльності Міністерства освіти і науки України до 2027 року*. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Strateh.plan.diyalnosti.MON.do.2027.roku.pdf>
- Топузов, О., Локшина, О., Джурило, А., & Шпарик, О. (2023). Європейський дослідницький простір як орієнтир розвитку освіти і науки в Україні. *Український педагогічний журнал*, 4, 5–19. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-4-5-19>
- Український кризовий медіа-центр. (2018). *Прес-конференція про започаткування Музею української пісні, 1 серпня 2018р.* <https://www.facebook.com/watch/?v=487508808336388>
- Фалько, Я. (2018). Створимо Музей української пісні. *Голос України*, 4 серпня 2018р. <http://www.golos.com.ua/article/306018>
- Філіпчук Н. (2017). Виховання особистості засобами музейної педагогіки. У *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи. Матеріали П'ятої науково-практичної конференції (28–29 вересня 2017 р., Київ, рр. 115–116)*.
- Філіпчук, Н., Железняк, О. (2024). Розвиток шкільних музеїв в Україні: сучасний дискурс. *Естетика і етика педагогічної дії*, 29, 121–127. <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2024.29.306154>
- Цимбалару, А. (2020). *Нова українська школа: освітній простір учня початкової школи: навчально-методичний посібник*. Київ: Освіта.

References

- Dmytrenko, M. (2024). *Ukrainska folklorystyka pochatku KhKhI st.: tendentsii rozvytku, personalii*. Zhytomyr: Ruta. (in Ukrainian).
- Falko, Ya. (2018). Stvorymo Muzei ukrainskoi pisni. *Holos Ukrainy, August 4, 2018*. <http://www.golos.com.ua/article/306018> (in Ukrainian).
- Filipchuk N. (2017). Vykhovannia osobystosti zasobamy muzeinoi pedahohiky. In *Muzeina pedahohika – problemy, sohodennia, perspektyvy. Materialy Piatoi naukovo-praktychnoi konferentsii* (September 28-29, 2017, Kyiv, pp. 115-116). (in Ukrainian).
- Filipchuk, N., Zheliezniak, O. (2024). Rozvytok shkilnykh muzeiv v Ukraini: suchasnyi dyskurs. *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii*, 29, 121–127. <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2024.29.306154> (in Ukrainian).
- Lokshyna, O. (2023). Stratehiia yevropeiskoho spivrobotnytstva u haluzi osvity i navchannia u 2021–2030 rr. yak yevrointehratsiinyi oriientyr dlia ukrainskoi osvity. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, 4, 5–17. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-5-17> (in Ukrainian).
- Lotsman, R. (2020a). *Zhyvi melodii sela. Zbirka narodnykh pisen Cherkashchyny z metodychnymy rekomendatsiiamy, iliustratsiiamy ta vidododatkom*. Kyiv: Rema-Prynt. (in Ukrainian).
- Lotsman, R. (2020b). *Zhyvi melodii sela – film-ekspeditsiia Cherkashchynoiu*. Elektronnyi resurs. <https://youtube.com/playlist?list=PL8VMaVeaA6vWr1RWKUd6y0Ir7TWcgFo3p&si=b14IXLOzhfA3yTnb> (in Ukrainian).
- Lotsman, R. (2020c). *Taiemnytsi Ukrainospivu*. Kamianets-Podilskyi: FOP Buinytskyi O.A. (in Ukrainian).
- Lotsman, R. (2023a). *Muzei zhyvoi pisni: videorolyky pro suchasnyi rozvytok pisennoi kultury riznykh rehioniv Ukrainy*. Elektronnyi resurs. https://youtube.com/playlist?list=PL8VMaVeaA6vVz4v7nznQNcHc_McvPhYZb&si=o2F6vIze5ObXnMWd (in Ukrainian).
- Lotsman, R. (2023b). *Ospivana knyzhka*. Elektronnyi resurs. <https://www.youtube.com/watch?v=hqXxNsWpang&t=8s> (in Ukrainian).
- Lotsman, R. (2023c). *Pisena mandrivka Ukrainoiu*. Elektronnyi resurs. <https://www.youtube.com/watch?v=PRM0dglzwKo&list=PL8VMaVeaA6vUcUTvHfS81jFXUGkSt3YM1&index=7> (in Ukrainian).
- Muzei ukrainskoi pisni. (2024). Elektronnyi resurs. <https://www.facebook.com/groups/UAsongMUS/> (in Ukrainian).
- Osvita peremozhtsiv. (2024). *Stratehichnyi plan diialnosti Ministerstva osvity i nauky Ukrainy do 2027 roku*. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Strateh.plan.diialnosti.MON.do.2027.roku.pdf> (in Ukrainian).
- Topuzov, O., Lokshyna, O., Dzhurylo, A., & Shparyk, O. (2023). Yevropeiskyi doslidnytskyi prostir yak oriientyr rozvytku osvity i nauky v Ukraini. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, 4, 5–19. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2023-4-5-19> (in Ukrainian).
- Tsymbalaru, A. (2020). *Nova ukrainska shkola: osvitnii prostir uchnia pochatkovoii shkoly: navchalno-metodychni posibnyk*. Kyiv: Osvita. (in Ukrainian).
- Ukrainskyi kryzovyi media-tsentr. (2018). *Pres-konferentsiia pro zapochatkuvannia Muzeiu ukrainskoi pisni, 1 serpnia 2018*. <https://www.facebook.com/watch/?v=487508808336388> (in Ukrainian).
- Yefimova, V. (2021). *Shkilni muzei i muzeina pedahohika v Ukraini v pershii polovyni KhKh stolittia: personalii*. Pedahohichnyi muzei Ukrainy NAPNU. <http://pmu.in.ua/virtual-exhibitions/school-museums/> (in Ukrainian).
- Zakon Ukrainy «Pro muzei ta muzeinu spravu» (1995). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 25. (in Ukrainian).
- Zberezhy movu i kulturu svoiei babusi. (2023). Elektronnyi resurs. www.savelanguageandculture.org (in Ukrainian).

Ruslana Lotsman, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Vocal Performance, Anatolii Avdievsky Faculty of Arts, Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University, Kyiv, Ukraine.

Research interests: professional training of performers and teachers of Ukrainian singing, theory and practice of Ukrainian singing culture.

THE MUSEUM OF UKRAINIAN SONG AS AN INNOVATIVE CULTURAL AND EDUCATIONAL SPACE FOR THE PRESERVATION AND PROMOTION OF NATIONAL TRADITIONS

Abstract. The article presents the concept of creating an innovative cultural and educational space for the preservation and multiplication of national traditions – the «Museum of Ukrainian Song». The relevance of the problem of learning the song heritage for the young generation of Ukrainians during the modern struggle for the freedom of our people and liberation from the russian invaders is emphasized. The author's technologies provided by the functioning of the museum of Ukrainian song – «song excursion», «map of Ukrainian song» and «song calendar» – are proposed, which will contribute to the formation of spiritual culture and patriotism in education seekers – visitors to the museum.

Keywords: museum of Ukrainian song, cultural and educational space, national traditions, innovative technologies, education seekers, Ukrainian singing.